

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΣΜΟΣ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ»

“THE WORLD OF BYZANTIUM:
HISTORY AND ARCHAEOLOGY”

ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟ ΕΤΟΣ 2022-2023

ΑΘΗΝΑ 2022

Επιμέλεια Οδηγού Σπουδών

Καθηγήτρια Τόνια Κιουσοπούλου, Διευθύντρια ΠΜΣ
Αναπλ. Καθηγήτρια Αναστασία Δρανδάκη

Πληροφορίες/Επικοινωνία

Γραμματεία Μεταπτυχιακών Σπουδών Τμήματος Ιστορίας
και Αρχαιολογίας
Φιλοσοφική Σχολή
Γραφείο 404
Αρ. τηλ: 210 7277319, 210 7277887
Ηλ. διεύθυνση: PMS-Hist-Arch@arch.uoa.gr
Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου
Τ.Κ. 15784 ΑΘΗΝΑ

Εικόνα εξώφυλλου: Ο ευαγγελιστής Ματθαίος, Τετραευάγγελο, Εθν. Βιβλιοθήκη, κώδ. 56, μέσα 10^{ου} αι. (από την έκδοση *Heaven and Earth. Art of Byzantium from Greek Collections*, επιμ. Α. Drandaki, D. Papanikola-Bakirtzi, Α. Tourta, Athens 2013)

Εικόνα οπισθόφυλλου: Χριστός Παντοκράτωρ από ορεία κρύσταλλο (12^{ος} αι.) σε πολυτελές δέσιμο με χρυσό και πολύτιμους λίθους (16^{ος} αι.). Μουσείο Μπενάκη, αρ. 2113. © Μουσείο Μπενάκη. Φωτογράφος: Β. Βουτσάς.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΣΥΝΘΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (ΣΕΜΣ) ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
2. ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	4
3. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ	5
4. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	21
5. ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ	27
6. ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS	34

**ΣΥΝΘΕΣΗ
ΤΗΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

<i>Πρόεδρος</i>	Τόνια Κιουσοπούλου, Καθηγήτρια Διευθύντρια ΠΜΣ Πλάτων Πετρίδης, Καθηγητής Αναπλ. Διευθυντής ΠΜΣ
<i>Μέλη</i>	Αναστασία Δρανδάκη, Αναπλ. Καθηγήτρια Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Κατερίνα Νικολάου, Καθηγήτρια Γιώργος Πάλλης, Επίκ. Καθηγητής Εκπρόσωπος των μεταπτυχιακών φοιτητών
<i>Γραμματειακή Υποστήριξη</i>	Χριστίνα Κούκου

ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΣΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Αναστασία Δρανδάκη, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Βαγγέλης Καραμανωλάκης, Αναπλ. Καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Τόνια Κιουσοπούλου, Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Σοφία Μεργιαλή-Σαχά, Αναπλ. Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Γεράσιμος Μέριανος, Κύριος Ερευνητής, Τομέας Βυζαντινών Ερευνών, Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών, ΕΙΕ
Κατερίνα Νικολάου, Καθηγήτρια Βυζαντινής Ιστορίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Γιώργος Πάλλης, Επίκ. Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ
Πλάτων Πετρίδης, Καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΕΚΠΑ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ¹

1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός του ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» είναι η παροχή υψηλού επιπέδου μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στο επιστημονικό πεδίο της βυζαντινής ιστορίας και της βυζαντινής και μεταβυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης.

Το ΠΜΣ οδηγεί στην απονομή «Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών» (ΔΜΣ) στις ειδικεύσεις της Βυζαντινής Ιστορίας ή της Βυζαντινής Αρχαιολογίας και Τέχνης μετά την πλήρη και επιτυχή ολοκλήρωση των σπουδών με βάση το πρόγραμμα σπουδών.

Οι τίτλοι απονέμονται από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

2. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΑ ΤΟΥ ΠΜΣ

Αρμόδια όργανα για τη λειτουργία του ΠΜΣ σύμφωνα με τον Ν. 4485/2017 είναι:

1. Η Συνέλευση του Τμήματος

2. Η Συντονιστική Επιτροπή (ΣΕ) του ΠΜΣ: απαρτίζεται από πέντε (5) μέλη ΔΕΠ του Τμήματος, που έχουν αναλάβει μεταπτυχιακό έργο και εκλέγονται από τη Συνέλευση του Τμήματος για διετή θητεία. Τα μέλη της ΣΕ δεν δικαιούνται επιπλέον αμοιβή ή αποζημίωση για τη συμμετοχή τους στην επιτροπή. Πρόεδρος της ΣΕ είναι ο Διευθυντής του ΠΜΣ, ο οποίος ορίζεται από τη Συνέλευση μεταξύ των μελών της ΣΕ. Η θητεία του Προέδρου της ΣΕ μπορεί να ανανεωθεί μία φορά. Η ΣΕ είναι αρμόδια για την παρακολούθηση και τον συντονισμό της λειτουργίας του προγράμματος και:

- Εισηγείται τον αριθμό των εισακτέων κάθε έτους, λαμβάνοντας υπόψη τις αναλογίες για τους υποτρόφους του Ι.Κ.Υ., και των ανταλλαγών.
- Εισηγείται στη Συνέλευση την κατανομή του διδακτικού έργου μεταξύ των διδασκόντων του ΠΜΣ.
- Επιλέγει τους φοιτητές κάθε έτους.

¹ Ο παρών κανονισμός δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Φ.Ε.Κ. 1902/Β/25-5-2018).

- Ορίζει τον επιβλέποντα και τα μέλη της τριμελούς επιτροπής εξέτασης Μεταπτυχιακών Διπλωματικών Εργασιών (ΜΔΕ), ο ορισμός της οποίας επικυρώνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος.
 - Εξετάζει φοιτητικά θέματα, όπως αιτήσεις αναστολής φοίτησης, παράτασης σπουδών, αναγνώρισης μαθημάτων από προηγούμενη μεταπτυχιακή εκπαίδευση, αντικατάστασης μαθημάτων του παρόντος Προγράμματος με μαθήματα άλλων ΠΜΣ, και εισηγείται σχετικά στη Συνέλευση του Τμήματος.
 - Ασκει γενικά εποπτεία της όλης λειτουργίας των μεταπτυχιακών σπουδών, συμπεριλαμβανομένης της εισήγησης για διαγραφή των φοιτητών που δεν έχουν ολοκληρώσει εμπρόθεσμα τις σπουδές τους.
 - Αποφασίζει, με εξουσιοδότηση της Συνέλευσης του Τμήματος ως προς την οικονομική διαχείριση και ειδικότερα ως προς την έγκριση των δαπανών του Προγράμματος και πιστοποιεί τη σχέση των εκπαιδευτικών αναγκών του συγκεκριμένου Προγράμματος με τις εκάστοτε αιτούμενες δαπάνες.
- 3. Ο Διευθυντής του ΠΜΣ και ο Αναπληρωτής του:** Ο Διευθυντής του ΠΜΣ είναι μέλος ΔΕΠ πρώτης βαθμίδας ή της βαθμίδας του Αναπληρωτή Καθηγητή, του ίδιου γνωστικού αντικείμενου με το γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ. Επιπλέον, είναι μέλος και Πρόεδρος της ΣΕ. Ορίζεται, μαζί με τον Αναπληρωτή του, με απόφαση Συνέλευσης του Τμήματος.

Ο Διευθυντής του ΠΜΣ εισηγείται στα αρμόδια όργανα του Ιδρύματος για κάθε θέμα που αφορά την αποτελεσματική λειτουργία του Προγράμματος. Ο Διευθυντής δεν μπορεί να έχει περισσότερες από δύο (2) συνεχόμενες θητείες και δεν δικαιούται επιπλέον αμοιβή για το διοικητικό του έργο ως Διευθυντή. Έχει τις ακόλουθες αρμοδιότητες:

- α) Συγκαλεί σε συνεδρίαση τη ΣΕ.
- β) Καταρτίζει την ημερήσια διάταξη των εν λόγω συνεδριάσεων, λαμβάνοντας υπόψη εισηγήσεις των μελών και οργάνων του ΠΜΣ.
- γ) Ορίζει εκλογές για την αναπλήρωση μελών επιτροπών λόγω κένωσης θέσης.
- δ) Έχει την ευθύνη σύνταξης του προϋπολογισμού και απολογισμού του Προγράμματος, τους οποίους υποβάλλει στη Συνέλευση για έγκριση.
- ε) Είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού και για την έκδοση των εντολών πληρωμής των σχετικών δαπανών.
- στ) Κατά τη λήξη της θητείας του, καθώς και της ΣΕ, συντάσσει αναλυτικό απολογισμό του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου του ΠΜΣ, καθώς και των λοιπών δραστηριοτήτων του, με στόχο την αναβάθμιση των σπουδών, την καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού, τη βελτιστοποίηση των υφιστάμενων υποδομών και την κοινωνικά επωφελή χρήση των διαθέσιμων πόρων του ΠΜΣ.

Ο Αναπληρωτής Διευθυντής του ΠΜΣ είναι Καθηγητής ή Αναπληρωτής Καθηγητής και εκπληρώνει τα καθήκοντα του Διευθυντή σε περίπτωση απουσίας του.

Το ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» υποστηρίζεται από τη Γραμματεία του Προγράμματος που είναι εγκατεστημένη στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ και βρίσκεται υπό την επιστολία της Γραμματείας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ. Η Γραμματεία του ΠΜΣ έχει ως καθήκον τη γραμματειακή υποστήριξη του ΠΜΣ, όπως την προετοιμασία της διαδικασίας εισδοχής υποψηφίων, την τήρηση του μητρώου και του αρχείου των φοιτητών, την τήρηση των οικονομικών στοιχείων του Προγράμματος, τη γραμματειακή υποστήριξη της ΣΕ, την τήρηση των πρακτικών των συνεδριών της, την καταχώριση βαθμολογιών, την έκδοση των αναγκαίων πιστοποιητικών και τη διεκπεραίωση της αλληλογραφίας για τις μεταπτυχιακές σπουδές και τις συνδεδεμένες με αυτές ανταλλαγές φοιτητών. Επίσης, προσφέρει γραμματειακή υποστήριξη στην οργάνωση των επιστημονικών εκδηλώσεων του ΠΜΣ.

3. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΚΤΕΩΝ

Στο ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» γίνονται δεκτοί:

- α) κάτοχοι τίτλου του Α' κύκλου σπουδών των Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων από τον ΔΟΑΤΑΠ, ιδρυμάτων της αλλοδαπής,
- β) απόφοιτοι άλλων Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων της αλλοδαπής,
- γ) υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας,
- δ) κάτοχοι Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν),
- ε) ως υπεράριθμοι, οι παραπάνω αναφερθέντες υπότροφοι αλλά και μέλη των κατηγοριών ΕΕΠ, ΕΔΙΠ και ΕΤΕΠ σύμφωνα με την παρ. 8 του άρ. 34 του Ν.4485/17.

Το ΠΜΣ «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» δέχεται μέχρι δεκαοκτώ (18) φοιτητές ανά ακαδημαϊκό έτος και προγραμματίζεται να απασχολεί 9 (εννέα) συνολικά διδάσκοντες κατ' ελάχιστον 60% από το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ² και έως 40% από Πανεπιστήμια και Ερευνητικά Κέντρα της ημεδαπής και της αλλοδαπής. Αυτό αντιστοιχεί σε δύο (2) φοιτητές ανά διδάσκοντα.

Σημειώνεται ότι ο μέγιστος αριθμός μεταπτυχιακών φοιτητών στα ΠΜΣ του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας είναι περίπου ενενήντα τρεις (93) ανά έτος σε σχέση και με τον αριθμό των περίπου διακοσίων εβδομήντα (270) προπτυχιακών φοιτητών ανά έτος και των τριάντα οκτώ (38) διδασκόντων του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ.

Τα ανωτέρω στοιχεία δίνονται κατά προσέγγιση και ανταποκρίνονται στα δεδομένα του έτους σύνταξης του Κανονισμού.

² Τα μέλη ΔΕΠ και ΕΠ του Τμήματος δεν επιτρέπεται να απασχολούνται αποκλειστικά σε ΠΜΣ.

4. ΤΡΟΠΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ

Η επιλογή των φοιτητών γίνεται σύμφωνα με το νόμο 4485/2017 και τις προβλέψεις του παρόντος Κανονισμού Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Κάθε Μάιο, με απόφαση της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ, δημοσιεύεται και αναρτάται στην ιστοσελίδα του Τμήματος και του Ιδρύματος προκήρυξη για την εισαγωγή μεταπτυχιακών φοιτητών στο ΠΜΣ. Οι σχετικές αιτήσεις μαζί με τα απαραίτητα δικαιολογητικά κατατίθενται στη Γραμματεία του ΠΜΣ (Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου, Φιλοσοφική Σχολή, 4ος όροφος, γραφείο 404) σε ημερομηνίες που ανακοινώνονται από την Γραμματεία του Μεταπτυχιακού προγράμματος.

Απαραίτητα δικαιολογητικά είναι:

1. Αίτηση ένταξης στο ΠΜΣ με δήλωση της προτιμώμενης ειδίκευσης (σε ηλεκτρονική μορφή στην ιστοσελίδα του Τμήματος).
2. Βιογραφικό σημείωμα.
3. Επικυρωμένο Αντίγραφο πτυχίου ή βεβαίωση περάτωσης σπουδών ελληνικού ή αναγνωρισμένου ομοταγούς ξένου πανεπιστημίου.
4. Αναλυτική βαθμολογία προπτυχιακών μαθημάτων.
5. Σεμιναριακές εργασίες, εάν υπάρχουν, ιδιαίτερα εκείνες που σχετίζονται με το γνωστικό αντικείμενο της ειδίκευσης.
6. Βεβαιώσεις συμμετοχής σε ανασκαφές, σεμινάρια, συνέδρια κ.λπ. εάν υπάρχουν.
7. Δημοσιεύσεις (άρθρα σε περιοδικά με κριτές), σχετικές με το γνωστικό αντικείμενο της ειδίκευσης, εάν υπάρχουν.
8. Αποδεικτικά επαγγελματικής ή ερευνητικής δραστηριότητας, εάν υπάρχουν.
9. Φωτοτυπία δύο όψεων της αστυνομικής ταυτότητας ή συναφούς εγγράφου ταυτοπροσωπίας.
10. Πιστοποιητικά γλωσσομάθειας³.

Οι φοιτητές από ιδρύματα της αλλοδαπής πρέπει να προσκομίσουν πιστοποιητικό αντιστοιχίας και ισοτιμίας από τον ΔΟΑΤΑΠ, σύμφωνα με το άρθρο 34, παρ. 7 του Ν. 4485/17.

Η επιλογή των εισακτέων πραγματοποιείται με βάση τα ακόλουθα ανά περίπτωση κριτήρια:

α) Κάτοχοι τίτλου του Α' κύκλου σπουδών των Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων από τον ΔΟΑΤΑΠ,

³ Το επίπεδο επάρκειας των ξένων γλωσσών (B2) αντιστοιχεί στις απαιτήσεις που προϋποτίθενται κατά την κινητικότητα των φοιτητών στο πλαίσιο του προγράμματος ERASMUS <http://www.interel.uoa.gr/erasmus/sp/sm/kritiria.html>

ιδρυμάτων της αλλοδαπής ή απόφοιτοι άλλων Τμημάτων ΑΕΙ της ημεδαπής ή ομοταγών, αναγνωρισμένων της αλλοδαπής.

Η επιλογή τους γίνεται από επιτροπή μελών ΔΕΠ κάθε ειδίκευσης υπό την εποπτεία της ΣΕ επί τη βάση:

α) **Γραπτής εξέτασης** σε θέματα συνθετικού χαρακτήρα σχετικά με την ειδίκευση στην οποία επιθυμεί να ενταχθεί ο υποψήφιος και σε ύλη που έχει προηγουμένως ανακοινωθεί/αναρτηθεί στο διαδίκτυο. Τα θέματα επιλέγονται από τους οικείους εξεταστές λίγο πριν από την εξέταση. Κατά την εξέταση και βαθμολόγηση τα ονόματα των υποψηφίων παραμένουν καλυμμένα. Ο βαθμός της γραπτής εξέτασης είναι τελικός. Δεν προβλέπεται κάποια επιπλέον διαδικασία αναβαθμολόγησης.

β) **Προφορικής εξέτασης-συνέντευξης**, στην οποία υποβάλλεται ο υποψήφιος. Κατά τη συνέντευξη ελέγχονται οι γνώσεις στην ειδίκευση την οποία έχει επιλέξει ο υποψήφιος επί της δεδομένης ύλης καθώς και βασικές γνώσεις στην άλλη ειδίκευση του ΠΜΣ και στη Βυζαντινή φιλολογία, πάντοτε επί ύλης που έχει ανακοινωθεί. Ελέγχεται επίσης η δυνατότητά του να πραγματοποιήσει πρωτότυπη έρευνα. Συνεκτιμώνται ο γενικός βαθμός του πτυχίου, και κυρίως των σχετικών με την ειδίκευσή τους προπτυχιακών μαθημάτων, η επίδοση σε σεμιναριακές εργασίες, η γνώση περισσότερων της μιας ξένων γλωσσών, και, εφόσον υπάρχει, η ερευνητική δραστηριότητα. Στη συνέντευξη συμμετέχουν μέλη ΔΕΠ της ειδίκευσης την οποία έχει επιλέξει ο υποψήφιος, ο αριθμός των οποίων συνιστάται να μην υπερβαίνει τους πέντε (5) και να μην είναι μικρότερος των τριών (3). Συμμετέχει επίσης εκπρόσωπος της άλλης κατεύθυνσης.

Για την τελική βαθμολογία ισχύει ποσοστό 50% για τη γραπτή εξέταση και 50% για την προφορική συνέντευξη. Προκειμένου να ενταχθεί στο πρόγραμμα ο υποψήφιος οφείλει να συγκεντρώσει μέσο όρο βαθμολογίας **τουλάχιστον επτά (7)**.

β) Υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας

Οι υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., οι υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών της Βενετίας και οι αρχαιολόγοι-υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας (που υποβάλλουν αναλυτικό φάκελο της ερευνητικής δραστηριότητάς τους και αντίτυπα των επιστημονικών δημοσιευμάτων τους) απαλλάσσονται από τη γραπτή εξέταση και κατά την προφορική συνέντευξη κρίνονται με βάση τον έλεγχο των γνώσεών τους στην ύλη της ειδίκευσης, τα υπόλοιπα στοιχεία, καθώς και τη δυνατότητα προσαρμογής τους στο Πρόγραμμα. Εάν η υποψηφιότητα συνοδεύεται από ικανό αριθμό δημοσιευμένων επιστημονικών εργασιών σε έγκριτα περιοδικά, είναι δυνατή η απαλλαγή τους από ένα έως τρία σεμιναριακά μαθήματα. Την απαλλαγή εισηγείται στη ΣΕ ο επόπτης σπουδών.

γ) Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν)

Κάτοχοι Διπλώματος Ειδίκευσης Μεταπτυχιακών Σπουδών άλλων Τμημάτων (συναφών με το αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν) εντάσσονται στο

ΠΜΣ του Τμήματος χωρίς γραπτές εξετάσεις, μόνο με προφορική εξέταση-συνέντευξη στο αντικείμενο στο οποίο επιθυμούν να ειδικευθούν και σύμφωνα με τη δυνατότητα απορρόφησης του γνωστικού αντικειμένου.

δ) Ειδικές προβλέψεις

Αλλοδαποί υπότροφοι του Ι.Κ.Υ. και άλλων φορέων περιορισμένης (συνήθως δεκάμηνης) διάρκειας εγγράφονται στο ΠΜΣ χωρίς περαιτέρω διαδικασία, εφόσον μέλος ΔΕΠ δηλώσει επίσημα ότι αποδέχεται την επίβλεψη ενός εκάστου για το διάστημα που διαρκεί η υποτροφία. Γίνονται δεκτοί μόνο για το διάστημα ισχύος της υποτροφίας τους. Οι φοιτητές αυτοί λαμβάνουν βεβαίωση παρακολούθησης των μαθημάτων.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εντάσσονται στις αντίστοιχες κατηγορίες των Ελλήνων υποψηφίων, όπως περιγράφονται ανωτέρω (πτυχιούχοι Τμημάτων Ιστορίας και Αρχαιολογίας και Πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων), με τις αντίστοιχες υποχρεώσεις.

Υποψήφιοι προερχόμενοι από χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης υποχρεούνται επιπλέον να προσκομίσουν μαζί με την αίτησή τους την αναγνώριση της ισοτιμίας του πτυχίου βασικής εκπαίδευσης από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.

Όσοι από τις παραπάνω κατηγορίες (υπότροφοι του Ι.Κ.Υ., αρχαιολόγοι υπάλληλοι της Ελληνικής Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, υπότροφοι του Ελληνικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Σπουδών Βενετίας, πτυχιούχοι άλλων Τμημάτων, πτυχιούχοι κάτοχοι μεταπτυχιακών διπλωμάτων ομοταγών ιδρυμάτων) ενταχθούν στο Πρόγραμμα δεν συνυπολογίζονται στον αριθμό των εισακτέων.

Μεταπτυχιακοί φοιτητές-υπότροφοι προγραμμάτων κινητικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή συναφών ρυθμίσεων είναι δυνατόν να πραγματοποιούν, ύστερα από απόφαση της ΣΕ, τμήμα των σπουδών τους εντασσόμενοι ως υπεράριθμοι στο Πρόγραμμα. Αντιστοίχως, φοιτητές του Προγράμματος του Τμήματος, που εξασφαλίζουν υποτροφία κινητικότητας ή άλλη, μπορούν να πραγματοποιήσουν τμήμα των σπουδών τους σε Πανεπιστήμιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή σε άλλο Πανεπιστήμιο με το οποίο έχει πρόγραμμα συνεργασίας το Πανεπιστήμιο Αθηνών ύστερα από απόφαση της ΣΕ.

Με βάση τα συνολικά κριτήρια, η ΣΕ καταρτίζει τον Πίνακα αξιολόγησης των φοιτητών και τον καταθέτει προς έγκριση στη Συνέλευση.

Οι επιτυχόντες θα πρέπει να εγγραφούν στη Γραμματεία του ΠΜΣ εντός δέκα (10) ημερών από την απόφαση της Συνέλευσης.

Σε περίπτωση ισοβαθμίας, γίνονται δεκτοί όλοι οι ισοβαθμήσαντες υποψήφιοι.

Σε περίπτωση μη εγγραφής ενός ή περισσότερων φοιτητών, θα κληθούν αν υπάρχουν, οι επλαχόντες, με βάση τη σειρά τους στον εγκεκριμένο αξιολογικό πίνακα, να εγγραφούν στο Πρόγραμμα.

Μετά την εγγραφή, η ΣΕ ορίζει τον επόπτη σπουδών εκάστου φοιτητή. Ως επόπτες ορίζονται μέλη ΔΕΠ του Τμήματος που συμμετέχουν στο ΠΜΣ και προσφέρουν στη διάρκεια των 4 ή των 6 εξαμήνων ένα τουλάχιστον σεμιναριακό μάθημα. Η ΣΕ και ο επιβλέπων έχουν την ευθύνη της παρακολούθησης και του ελέγχου της πορείας των σπουδών του μεταπτυχιακού φοιτητή. Ερευνητές αναγνωρισμένων ερευνητικών

ιδρυμάτων, οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος, ή άλλα μέλη ΔΕΠ μπορεί να ορίζονται συνεπιβλέποντες του μεταπτυχιακού φοιτητή.

5. ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΦΟΙΤΗΣΗΣ

Η χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ που οδηγεί στη λήψη Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΔΜΣ) ορίζεται σε **τέσσερα (4) ακαδημαϊκά εξάμηνα**, στα οποία περιλαμβάνεται και ο χρόνος εκπόνησης διπλωματικής εργασίας. Ο ανώτατος επιτρεπόμενος χρόνος ολοκλήρωσης των σπουδών, ορίζεται στα τέσσερα (4) ακαδημαϊκά εξάμηνα.

Για τους εργαζόμενους μεταπτυχιακούς φοιτητές προβλέπεται η δυνατότητα **μερικής φοίτησης**. Οι φοιτητές αυτής της κατηγορίας πρέπει αποδεδειγμένα να εργάζονται τουλάχιστον είκοσι (20) ώρες την εβδομάδα και να προσκομίσουν σχετική σύμβαση εργασίας ή βεβαίωση εργοδότη.

Μερική φοίτηση προβλέπεται και για μη εργαζόμενους φοιτητές που αδυνατούν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της πλήρους φοίτησης για λόγους υγείας, οικογενειακούς, στράτευσης κ.ά. Η διάρκεια μερικής φοίτησης δεν μπορεί να ξεπερνάει τα **έξι (6) ακαδημαϊκά εξάμηνα**.

Οι επιτυχόντες φοιτητές δηλώνουν τη διάρκεια φοίτησης που επιλέγουν να ακολουθήσουν (διετή ή τριετή) κατά την εγγραφή τους. Υπάρχει δυνατότητα μεταπήδησης από τη διετή (πλήρους παρακολούθησης) στην τριετή (μερικής παρακολούθησης) μόνο για σοβαρούς λόγους.

Όσοι φοιτητές δεν ολοκληρώσουν τη φοίτησή τους σε δύο ακαδημαϊκά έτη (για την πλήρη φοίτηση) ή σε τρία ακαδημαϊκά έτη (για τη μερική φοίτηση) και δεν έχουν λάβει αναστολή ή παράταση για σοβαρούς λόγους διαγράφονται.

Ο μεταπτυχιακός φοιτητής με αίτησή του μπορεί να ζητήσει αιτιολογημένα αναστολή φοίτησης. Είναι δυνατόν να δοθεί αναστολή σπουδών ενός (1) εξαμήνου για εξαιρετικά σοβαρούς λόγους (ασθένεια, οικογενειακούς λόγους, στράτευση κ.ά.) με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη σπουδών και της ΣΕ. Το εξάμηνο αναστολής της φοιτητικής ιδιότητας δεν προσμετράται στην προβλεπόμενη ανώτατη διάρκεια κανονικής φοίτησης.

6. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Το ΠΜΣ ξεκινά το χειμερινό εξάμηνο εκάστου ακαδημαϊκού έτους. Για την απόκτηση ΔΜΣ απαιτούνται συνολικά εκατόν είκοσι (120) πιστωτικές μονάδες (ECTS) εκτός της περίπτωσης β) του άρθρου 4 για τους οποίους αρκούν από 75 έως 105 πιστωτικές μονάδες. Το κάθε σεμινάριο αντιστοιχεί προς 15 πιστωτικές μονάδες (ECTS) και η ΜΔΕ προς 30.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών, οι μεταπτυχιακοί φοιτητές υποχρεούνται σε παρακολούθηση και επιτυχή εξέταση μεταπτυχιακών μαθημάτων και σε εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Τα μαθήματα που προσφέρονται ανά ειδικευση στο πλαίσιο του ΠΜΣ ανά διετία είναι τουλάχιστον 6 (έξι). Τα μαθήματα οργανώνονται σε εξάμηνα, πραγματοποιούνται σε εβδομαδιαία βάση και διεξάγονται δια ζώσης.

Η θεματολογία και η βιβλιογραφία των μαθημάτων περιέχονται στον Οδηγό Σπουδών, ο οποίος αναρτάται στο διαδίκτυο ετησίως. Διδάσκονται επί τριώρο κάθε εβδομάδα καθ' όλη τη διάρκεια του εξαμήνου. Κατά την έναρξη των μαθημάτων ο διδάσκων αναλύει το πρόγραμμα του σεμιναρίου, προσδιορίζει τα επιμέρους θέματα που θα εξετασθούν, κατανέμει τις υποχρεώσεις και τις εργασίες των μετεχόντων και υποδεικνύει την αναγκαία βιβλιογραφία. Τα μαθήματα διεξάγονται στην ελληνική γλώσσα με δυνατότητα προσφοράς μαθημάτων στην αγγλική από επισκέπτη καθηγητή προερχόμενο από ΑΕΙ ή ερευνητικό κέντρο της αλλοδαπής.

Κάθε φοιτητής μπορεί να παρακολουθεί σε κάθε εξάμηνο μέχρι και τρία σεμιναριακά μαθήματα, σύμφωνα με το προσωπικό του πρόγραμμα, το οποίο διαμορφώνεται κατά τις ρυθμίσεις του κανονισμού και σε συνεργασία με τον επόπτη του, ο οποίος ενημερώνει στη συνέχεια γραπτώς τη ΣΕ. Οι φοιτητές είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθούν ανελλιπώς και να ακολουθούν τους κανονισμούς του κάθε σεμιναριακού μαθήματος και τις οδηγίες του διδάσκοντος. Οι φοιτητές παρακολουθούν και τις διαλέξεις ή τις επιστημονικές συναντήσεις που οργανώνει η επιτροπή του Προγράμματος. Τέλος, οι φοιτητές, για λόγους ειδικής ενημέρωσης που επιβάλλει η ειδίκευση σπουδών και με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη, είναι δυνατόν να παρακολουθήσουν και ειδικά προπτυχιακά μαθήματα σε άλλα Τμήματα του αυτού ή άλλου ΑΕΙ. Η παρακολούθηση προπτυχιακών μαθημάτων δεν υποκαθιστά σε καμία περίπτωση τα μεταπτυχιακά σεμινάρια.

Από το σύνολο των σεμιναριακών μαθημάτων τα **τέσσερα (4)** πρέπει να προέρχονται από τον κατάλογο των μαθημάτων της **ειδίκευσης**, στην οποία έχει εγγραφεί ο φοιτητής, ή συγγενών ειδικεύσεων, σύμφωνα με την πρόταση του επόπτη, ή από μαθήματα της ίδιας ειδίκευσης σε ομοταγές αναγνωρισμένο ίδρυμα της αλλοδαπής στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών προγραμμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα υπόλοιπα δύο (2) σεμινάρια μπορούν να επιλέγονται από τα άλλα ΠΜΣ του Τμήματος ή άλλου πανεπιστημιακού Τμήματος ή αναγνωρισμένου ερευνητικού Κέντρου, με τη σύμφωνη γνώμη του επόπτη καθηγητή εφόσον εξασφαλίζεται η αντιστοιχία των πιστωτικών μονάδων (ECTS).

Στο γνωστικό αντικείμενο της Βυζαντινής Αρχαιολογίας ενδείκνυται το ένα (1) από τα σεμινάρια να αποτελεί **πρακτική άσκηση** στο πεδίο, σε μουσείο ή σε ερευνητικό Κέντρο, η οποία θα γίνεται κατά τη διάρκεια των μεταπτυχιακών σπουδών, με την επίβλεψη και την καθοδήγηση του επόπτη. Η άσκηση αυτή μπορεί να πραγματοποιείται σε πανεπιστημιακή ανασκαφή, σε συνεννόηση με το επικεφαλής μέλος ΔΕΠ, ή σε φορείς της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας ή σε εποπτευόμενους από αυτήν φορείς. Με το πέρας της πρακτικής άσκησης ο μεταπτυχιακός φοιτητής οφείλει να εκπονήσει και να παραδώσει εργασία σε γραπτή μορφή η οποία βαθμολογείται από τον επόπτη.

Υπάρχει επίσης η δυνατότητα και στις δύο ειδικεύσεις του Προγράμματος, ένα από τα σεμινάρια να έχει τη μορφή «**ελεύθερης σεμιναριακής εργασίας**» και να σχετίζεται με θέμα εξειδικευμένο, το οποίο δεν προσφέρεται στο πρόγραμμα των σεμιναρίων του Τμήματος, αλλά αφορά τα ειδικά ερευνητικά ενδιαφέροντα του φοιτητή. Εν προκειμένω ως επόπτης μπορεί να ορισθεί μέλος ΔΕΠ του Τμήματος ή εξειδικευμένος εξωτερικός συνεργάτης. Ο επόπτης της «ελεύθερης σεμιναριακής

εργασίας» παρακολουθεί την εργασία του μεταπτυχιακού φοιτητή ανελλιπώς και συναντάται μαζί του ανά 15ήμερο. Σημειωτέον ότι τα μαθήματα των εξωτερικών συνεργατών του ΠΜΣ εντάσσονται στο πρόγραμμα του ΠΜΣ του Τμήματος ύστερα από έγκριση της ΣΕ.

Α. Το πρόγραμμα των μαθημάτων ανά ειδίκευση διαμορφώνεται ενδεικτικά ως εξής:

1. Ειδίκευση: Βυζαντινή Ιστορία

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή βυζαντινή φιλολογία ή αρχαιολογία	39	15
Σύνολο		30

Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Διεπιστημονικό Σεμινάριο	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση	39	15
Σύνολο		30

Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία	39	15
Σύνολο		30

Δ' Εξάμηνο		ECTS
Εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας		
Σύνολο		30

2. Ειδίκευση: Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη

Α' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία ή	39	15 ή
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Τέχνη	39	15

Μαθήματα Επιλογής		
Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης	39	15
Σύνολο		30

Β' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Διεπιστημονικό Σεμινάριο	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Υλικός πολιτισμός του Βυζαντίου	39	15
Σύνολο		30

Γ' Εξάμηνο		
Μαθήματα Υποχρεωτικά	Διδ. ώρες	ECTS
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία ή	39	15 ή
Θέματα εμβάθυνσης στη Βυζαντινή Τέχνη	39	15
Μαθήματα Επιλογής		
Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης	39	39
Σύνολο		30

Δ' Εξάμηνο		
		ECTS
Εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας		
Σύνολο		30

Β. Περιεχόμενο/Περιγραφή μαθημάτων

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Θέματα εμβάθυνσης στην ιστορία του βυζαντινού κόσμου

Μελέτη θεμάτων που αφορούν στην ιστορία του «Βυζαντίου» ως συνέχειας της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας στην Ανατολή από τον 4ο έως τον 15ο αι. Ενδεικτικές παράμετροι: αυτοκράτορας και διοίκηση, Εκκλησία και Κράτος, πόλεις και ύπαιθρος, Κωνσταντινούπολη και επαρχίες, ιδεολογία, θεσμοί κ.ά.

Πηγές για τη βυζαντινή ιστορία ή βυζαντινή φιλολογία ή αρχαιολογία

Ενδεδειγμένη προσέγγιση των βυζαντινών γραπτών πηγών ή των αρχαιολογικών δεδομένων της βυζαντινής εποχής. Μελέτη των άμεσων ή έμμεσων μαρτυριών που παρέχουν η ιστοριογραφία, οι αρχαιολογικές πηγές, οι επιστολές, τα αγιολογικά κ.ά. κείμενα ή τα αρχαιολογικά κατάλοιπα, τα νομίσματα, οι σφραγίδες κ.ά.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο: Το Σεμινάριο αυτό καλλιεργεί τη διεπιστημονική συνομιλία της Ιστορίας με την Αρχαιολογία, την Τέχνη, τη Φιλολογία και τη Λογοτεχνία και τον συνδυασμό των δεδομένων τους για μία ολιστική ερμηνευτική προσέγγιση

φαινομένων του Βυζαντινού Κόσμου μέσα στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στον χώρο της ιστορικής επιστήμης διεθνώς.

Το σεμινάριο θα εστιάζει κάθε φορά σε διαφορετικές διεπιστημονικές προσεγγίσεις, θέτοντας θέματα μεθοδολογίας και συνδυαστικής μελέτης των μνημείων, των ιστορικών πηγών και των έργων.

Βυζαντινή κοινωνία και οικονομία ή Πολίτευμα και διοίκηση

Αναζήτηση και μελέτη κοινωνικών και οικονομικών στοιχείων από τις βυζαντινές γραπτές κ.ά. πηγές με την βοήθεια της σύγχρονης βιβλιογραφίας. Ενδεικτικές θεματικές ενότητες: κοινωνική διαστρωμάτωση, δημογραφική εξέλιξη, αστική και αγροτική οικονομία, εμπόριο, δημοσιονομική πολιτική, θεσμοί και προνόμια.

ή

Μελέτη της πολιτικής θεωρίας, του αυτοκρατορικού θεσμού και των πολιτειακών θεσμών, της κρατικής ιεραρχίας, της διοικητικής οργάνωσης στο κέντρο και στην περιφέρεια, της εμφάνισης και εξέλιξης αξιωμάτων και τίτλων κ.ά. παραμέτρων που αφορούν στο πολίτευμα και στη διοίκηση στην Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

Διεθνείς σχέσεις και διπλωματία

Μελέτη της εξωτερικής πολιτικής του Βυζαντίου και της σημασίας της διπλωματίας, στο πλαίσιο της αμυντικής πολιτικής και της διεξαγωγής πολέμων ή διατήρησης της ειρήνης. Ενδεικτικοί παράμετροι: οι σχέσεις με Άραβες, Σλάβους, Ρώσους, Τούρκους κ.ά. λαούς ή τη Δύση και τα διπλωματικά μέσα της αυτοκρατορίας, όπως χορηγίες, συμμαχίες, εκχριστιανισμός, επιγαμίες ή εμπορικές συνθήκες.

ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Θέματα εμβάθνωσης στη Βυζαντινή Αρχαιολογία

Στο σεμινάριο θα εξεταστούν ειδικά θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη έρευνα πάνω στη βυζαντινή αρχαιολογία, εστιάζοντας στη συνδυαστική μελέτη των υλικών καταλοίπων και των διαθέσιμων πηγών. Μέρος του σεμιναρίου θα επικεντρώσει στην ιστορία της έρευνας και στις ιδεολογικές παραμέτρους που έχουν επηρεάσει τις σπουδές πάνω στο συγκεκριμένο αντικείμενο.

Θέματα εμβάθνωσης στη Βυζαντινή Τέχνη

Στο σεμινάριο θα εξεταστούν ειδικά θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη έρευνα πάνω στη βυζαντινή τέχνη, εστιάζοντας στη συνδυαστική μελέτη των έργων και των διαθέσιμων πηγών. Μέρος του σεμιναρίου θα επικεντρώσει στην ιστορία της έρευνας και τις ιδεολογικές παραμέτρους που έχουν διαμορφώσει τις εξελίξεις και τις τάσεις στην ιστορία της βυζαντινής τέχνης

Μεθοδολογικά ζητήματα της μελέτης της Βυζαντινής αρχαιολογίας και τέχνης

Το σεμινάριο επικεντρώνει σε μεθοδολογικά ζητήματα της έρευνας πάνω στη βυζαντινή αρχαιολογία και τέχνη. Παράλληλα, εξετάζεται ευρύτερα η πρόσληψη όψεων του βυζαντινού πολιτισμού όπως αυτή διαγράφεται μέσα από την επιστη-

μονική παραγωγή, παλαιότερη και σύγχρονη, αλλά και την προβολή του Βυζαντίου στο ευρύ κοινό, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από εκθέσεις, μουσεία, δημοσιεύσεις κ.λπ.

Υλικός πολιτισμός του Βυζαντίου

Στο σεμινάριο θα εξετάζονται όψεις του υλικού πολιτισμού του Βυζαντίου, σύμφωνα με την ευρύτερη έννοια του όρου όπως αυτός έχει διαμορφωθεί στη σύγχρονη θεωρητική προβληματική και βιβλιογραφία. Με βάση το επιλεγμένο κάθε φορά ειδικότερο θέμα του σεμιναρίου, η συζήτηση θα εμβαθύνει σε θέματα πρακτικής και ιδεολογικής χρήσης ή αξιοποίησης των έργων, καθώς και σε προβλήματα τεχνικής και τεχνολογίας, πρώτων υλών και οικονομίας.

Διεπιστημονικό σεμινάριο

Το Σεμινάριο αυτό καλλιεργεί τη διεπιστημονική συνομιλία της Ιστορίας με την Αρχαιολογία, την Τέχνη, τη Φιλολογία και τη Λογοτεχνία και τον συνδυασμό των δεδομένων τους για μία ολιστική ερμηνευτική προσέγγιση φαινομένων του Βυζαντινού Κόσμου μέσα στο πλαίσιο των σύγχρονων εξελίξεων στον χώρο της ιστορικής επιστήμης διεθνώς.

Το σεμινάριο θα εστιάζει κάθε φορά σε διαφορετικές διεπιστημονικές προσεγγίσεις, θέτοντας θέματα μεθοδολογίας και συνδυαστικής μελέτης των μνημείων, των ιστορικών πηγών και των έργων.

7. ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

Το εκπαιδευτικό έργο κάθε ακαδημαϊκού έτους διαρθρώνεται σε δύο εξάμηνα σπουδών, το χειμερινό και το εαρινό, έκαστο των οποίων περιλαμβάνει 13 εβδομάδες διδασκαλίας. Η παρακολούθηση των μαθημάτων είναι υποχρεωτική. Σε περίπτωση κωλύματος διεξαγωγής μαθήματος προβλέπεται η αναπλήρωσή του. Η ημερομηνία και η ώρα αναπλήρωσης αναρτώνται στην ιστοσελίδα του ΠΜΣ.

Η αξιολόγηση των μεταπτυχιακών φοιτητών και η επίδοσή τους στα μαθήματα που υποχρεούνται να παρακολουθήσουν στο πλαίσιο του ΠΜΣ πραγματοποιείται με την προφορική παρουσίαση και την έντυπη υποβολή εργασίας έκτασης 5.000-7.000 λέξεων. Η εργασία παραδίδεται έως ένα μήνα μετά την ολοκλήρωση του σεμιναρίου και ο βαθμός κατατίθεται σε ηλεκτρονικό βαθμολόγιο που τηρεί η Γραμματεία, σύμφωνα με χρονοδιάγραμμα που ορίζει η ΣΕ. Η βαθμολόγηση γίνεται στην κλίμακα 1-10. Μετά την παρέλευση των προβλεπόμενων ημερομηνιών δεν υπάρχει δυνατότητα βαθμολόγησης. Για να θεωρηθεί επιτυχής η παρακολούθηση σεμιναρίων ορίζεται ως βάση ο βαθμός **επτά (7)**.

Για την απόκτηση ΔΜΣ κάθε μεταπτυχιακός φοιτητής οφείλει να παρακολουθήσει και να εξεταστεί επιτυχώς στο σύνολο των μαθημάτων του ΠΜΣ που αντιστοιχούν στην περίπτωση του και να εκπονήσει μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία, συγκεντρώνοντας έτσι συνολικά εκατόν είκοσι (120) πιστωτικές μονάδες (ECTS).

Στο Δ' εξάμηνο του Προγράμματος για τους φοιτητές πλήρους φοίτησης προβλέπεται η εκπόνηση μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας (ΜΔΕ). Η ΜΔΕ πρέπει να έχει καταρτισθεί σύμφωνα με την επιστημονική μεθοδολογία του γνωστικού αντικει-

μένου, να περιλαμβάνει προσωπική συμβολή του γράφοντος στην έρευνα και να καταδεικνύει τη συνθετική του ικανότητα. Η έκταση της ΜΔΕ ορίζεται μεταξύ 20.000-30.000 λέξεων περιλαμβανομένων των σημειώσεων, όχι όμως της βιβλιογραφίας, λοιπών πινάκων και εικονογράφησης.

Ειδικότερα ορίζεται ότι το κείμενο θα πρέπει να είναι γραμμένο σε μέγεθος γραμματοσειράς 12'' το κυρίως κείμενο και 10'' οι σημειώσεις, σε 1,5 διάστιχο το κυρίως κείμενο και μονό οι σημειώσεις. Το εξώφυλλο έχει λευκό υπόβαθρο. Χρησιμοποιείται 1,5 διάστιχο και στοιχισιο στο κέντρο. Στην άνω αριστερά γωνία τοποθετείται το επίσημο λογότυπο του Πανεπιστημίου. Στο ανώτερο μέρος του εξωφύλλου αναγράφονται σε διαφορετικές παραγράφους τα εξής:

- Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Βυζαντινός κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Ειδικευση ... (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Ο τίτλος της ΜΔΕ (γραμματοσειρά Times New Roman 18)
- Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Το ονοματεπώνυμο του φοιτητή (γραμματοσειρά Times New Roman 14)
- Τα ονόματα και η βαθμίδα των τριών βαθμολογητών
- Στο κατώτερο μέρος του εξωφύλλου με γραμματοσειρά Times New Roman 14 και στοιχισιο στο κέντρο αναγράφεται: Αθήνα, (έτος).

Στη ΜΔΕ συμπεριλαμβάνεται υποχρεωτικά περίληψη στην ελληνική και αγγλική γλώσσα (έκτασης 400 λέξεων εκάστη).

Η Συντονιστική Επιτροπή, ύστερα από αίτηση του υποψηφίου στην οποία αναγράφεται ο προτεινόμενος τίτλος της διπλωματικής εργασίας καθώς και ο προτεινόμενος επιβλέπων (αν δεν έχει ορισθεί ως επιβλέπων του μεταπτυχιακού φοιτητή ήδη από την έναρξη των μεταπτυχιακών σπουδών του) και επισυνάπτεται περίληψη της προτεινόμενης εργασίας έκτασης 150 λέξεων, ορίζει τον επιβλέποντα αυτής και συγκροτεί την τριμελή εξεταστική επιτροπή για την έγκριση της εργασίας, ένα από τα μέλη της οποίας είναι και ο επιβλέπων (παρ. 4, άρ. 34, Ν. 4485/2017). Τα υπόλοιπα δύο μέλη της τριμελούς επιτροπής οφείλουν να είναι μέλη ΔΕΠ ή ΕΠ ή ερευνητές των βαθμίδων Α', Β', Γ' που να εργάζονται σε ερευνητικά κέντρα του αρ. 13Α, Ν. 4310/2014 και της Ακαδημίας Αθηνών ή καταξιωμένοι επιστήμονες από την ημεδαπή ή την αλλοδαπή οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος. Τα μέλη της επιτροπής πρέπει να έχουν συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του Προγράμματος. Η τριμελής επιτροπή επικυρώνεται από τη Συνέλευση του Τμήματος.

Όταν ο φοιτητής ολοκληρώσει τη διπλωματική εργασία του, την καταθέτει στον επόπτη του καθώς και στα λοιπά δύο μέλη της επιτροπής σε ηλεκτρονική ή/και έντυπη μορφή. Η κατάθεση πρέπει να γίνεται τουλάχιστον δύο μήνες πριν από την ολοκλήρωση του χρόνου φοίτησης του φοιτητή. Για να εγκριθεί η εργασία ο φοιτητής οφείλει να την υποστηρίξει ενώπιον της εξεταστικής επιτροπής (παρ. 4, άρ. 34, Ν. 4485/2017).

Η βαθμολογία της ΜΔΕ προκύπτει από τον μέσο όρο των βαθμών των τριών βαθμολογητών. Σε περίπτωση απόκλισης των τριών βαθμών επιλαμβάνεται του θέματος η ΣΕ.

Ο τελικός βαθμός του ΔΜΣ προκύπτει με ποσοστό 50% από το βαθμό στα έξι σεμινάρια και 50% από το βαθμό της διπλωματικής εργασίας. Οι διπλωματικές εργασίες αξιολογούνται με βαθμό της κλίμακας από 7 (επτά) έως 10 (δέκα) με ενδιάμεσες διαβαθμίσεις. Επιτυχής θεωρείται η αποφοίτηση με συνολικό βαθμό όχι χαμηλότερο του 7 (επτά)⁴. Η συνεκτίμηση της επιτυχούς παρακολούθησης των σεμιναρίων και της ΜΔΕ οδηγεί στη χορήγηση του ΔΜΣ.

Οι μεταπτυχιακές διπλωματικές εργασίες εφόσον εγκριθούν από την εξεταστική επιτροπή και πριν από την ορκωμοσία του υποψηφίου, αναρτώνται υποχρεωτικά στο Ψηφιακό Αποθετήριο «ΠΕΡΓΑΜΟΣ», σύμφωνα με τις αποφάσεις της Συγκλήτου του ΕΚΠΑ. Πριν από την ορκωμοσία, ο υποψήφιος υποχρεούται να καταθέσει στη Γραμματεία του ΠΜΣ τη σχετική βεβαίωση υποβολής της ΜΔΕ στο Ψηφιακό Αποθετήριο «ΠΕΡΓΑΜΟΣ». Το Τμήμα δημοσιεύει στην ιστοσελίδα του το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα, τον τίτλο της ΜΔΕ και έναν σύνδεσμο προς το Ψηφιακό Αποθετήριο.

8. ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ

1. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές έχουν όλα τα δικαιώματα και τις παροχές που προβλέπονται για τους φοιτητές του Α' κύκλου σπουδών, πλην του δικαιώματος παροχής δωρεάν διδακτικών συγγραμμάτων. Το Ίδρυμα υποχρεούται να εξασφαλίσει στους φοιτητές με αναπηρία ή/και ειδικές ανάγκες προσβασιμότητα στα προτεινόμενα συγγράμματα και στη διδασκαλία (παρ. 3, αρ. 34, Ν. 4485/2017), μέσω των παροχών της Μονάδας Προσβασιμότητας του ΕΚΠΑ.
2. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές καλούνται να συμμετέχουν και να παρακολουθούν σεμινάρια ερευνητικών ομάδων, συζητήσεις βιβλιογραφικής ενημέρωσης, επισκέψεις αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, συνέδρια/ημερίδες με γνωστικό αντικείμενο συναφές με αυτό του ΠΜΣ, διαλέξεις ή άλλες επιστημονικές εκδηλώσεις του ΠΜΣ κ.ά.
3. Η Συνέλευση του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας, μετά την εισήγηση της ΣΕ, δύναται να αποφασίσει τη διαγραφή μεταπτυχιακών φοιτητών εάν:
 - το ποσοστό απουσιών φοιτητή ξεπερνά το 23% στο σύνολο των παρακολουθήσεων ενός εξαμήνου
 - έχουν αποτύχει στην εξέταση μαθήματος ή μαθημάτων και δεν έχουν ολοκληρώσει επιτυχώς το πρόγραμμα,
 - υπερβούν τη μέγιστη χρονική διάρκεια φοίτησης στο ΠΜΣ, όπως ορίζεται στον παρόντα Κανονισμό,
 - έχουν παραβιάσει τις κείμενες διατάξεις όσον αφορά την αντιμετώπιση πειθαρχικών παραπτώματων από τα αρμόδια πειθαρχικά Όργανα,
 - αυτοδίκαια κατόπιν αιτήσεως των μεταπτυχιακών φοιτητών,
 - υποπέσουν σε παράπτωμα που εμπίπτει στο δίκαιο περί πνευματικής ιδιοκτησίας (Ν. 2121/93) κατά τη συγγραφή των προβλεπομένων εργασιών τους.

⁴ Οι διαβαθμίσεις ορίζονται ως εξής: 7-8,49 = Λίαν Καλώς, 8,50-10 = Άριστα.

4. Στο τέλος κάθε εξαμήνου πραγματοποιείται αξιολόγηση κάθε μαθήματος και κάθε διδάσκοντος από τους μεταπτυχιακούς φοιτητές (παρ. 1., άρ. 44, Ν. 4485/2017), σύμφωνα με τη διαδικασία που προτείνει η ΣΕ και εγκρίνει η Συνέλευση του Τμήματος.
5. Η καθομολόγηση γίνεται τον Ιανουάριο, τον Ιούνιο και τον Οκτώβριο κάθε έτους στο πλαίσιο της Συνέλευσης του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας και σε χώρο του Τμήματος ή της Σχολής, παρουσία του Διευθυντή του ΠΜΣ ή του Αναπληρωτή του, του Προέδρου του Τμήματος ή του Αναπληρωτή του και, κατά τις δυνατότητες, ενδεχομένως εκπροσώπου του Πρυτάνεως.
Πιο συγκεκριμένα στο πλαίσιο του ΠΜΣ απονέμεται Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στις εξής ειδικεύσεις:
 1. Βυζαντινή Ιστορία.
 2. Βυζαντινή Αρχαιολογία και Τέχνη.
6. Δίπλωμα Μεταπτυχιακών Σπουδών δεν απονέμεται σε φοιτητή του οποίου ο τίτλος σπουδών πρώτου κύκλου από ίδρυμα της αλλοδαπής δεν έχει αναγνωρισθεί από τον Διεπιστημονικό Οργανισμό Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης (Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.), σύμφωνα με τον Ν. 3328/2005 (Α' 80).
7. Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές μπορούν να αιτηθούν την έκδοση παραρτήματος διπλώματος.

9. ΥΠΟΔΟΜΗ ΠΜΣ

1. Για την εύρυθμη λειτουργία του ΠΜΣ θα διατεθούν αίθουσες διδασκαλίας και σεμιναρίων, αμφιθέατρα εξοπλισμένα με οπτικοακουστικά μέσα και μονάδες ή εργαστήρια του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας.
2. Η διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη του ΠΜΣ γίνεται από τη Γραμματεία του ΠΜΣ, η οποία στελεχώνεται από ένα άτομο.
3. Η χρηματοδότηση του ΠΜΣ μπορεί να προέρχεται από:
 - α) τον προϋπολογισμό του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και των συνεργαζόμενων για την οργάνωσή του φορέων σύμφωνα με το άρθρο 43,
 - β) τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων,
 - γ) δωρεές, παροχές, κληροδοτήματα και κάθε είδους χορηγίες φορέων του δημόσιου τομέα, όπως οριοθετείται στην περίπτωση α' της παρ. 1 του άρθρου 14 του Ν. 4270/2014 (Α' 143), ή του ιδιωτικού τομέα,
 - δ) πόρους από ερευνητικά προγράμματα,
 - ε) πόρους από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή άλλων διεθνών οργανισμών,
 - στ) μέρος των εσόδων των Ειδικών Λογαριασμών Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.)
 - ζ) κάθε άλλη νόμιμη πηγή.
4. Κατά τη λήξη της θητείας της ΣΕ, με ευθύνη του απερχόμενου Διευθυντή, συντάσσεται αναλυτικός απολογισμός του ερευνητικού και εκπαιδευτικού έργου και των λοιπών δραστηριοτήτων του ΠΜΣ, ο οποίος κατατίθεται στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του ΕΚΠΑ (παρ. 2, άρ. 44, Ν. 4485/2017). Ο εν λόγω απολογισμός με

ευθύνη της Κοσμητείας αποστέλλεται αμελλητί στα μέλη της ΕΣΕ (παρ. 5, άρ. 44, Ν. 4485/2017).

5. Η εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση του ΠΜΣ θα γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 του Ν. 4485/2017.

10. ΑΝΑΘΕΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ/ΔΙΔΑΣΚΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΠΜΣ

Οι διδάσκοντες του ΠΜΣ, προέρχονται, τουλάχιστον κατά 60%, από:

- μέλη Δ.Ε.Π. του Τμήματος,
- μέλη Ε.Ε.Π., Ε.ΔΙ.Π. και Ε.Τ.Ε.Π. του Τμήματος, κατόχους διδακτορικού διπλώματος εκτός κι αν το γνωστικό τους αντικείμενο είναι εξαιρετικής και αδιαμφισβήτητης ιδιαιτερότητας για το οποίο δεν είναι δυνατή ή συνήθης η εκπόνηση διδακτορικής διατριβής,
- ομότιμους καθηγητές (άρ. 69, Ν.4386/2016) και αφυπηρετήσαντα μέλη Δ.Ε.Π. του οικείου Τμήματος στην περίπτωση που κρίνεται ότι δεν επαρκούν τα υπηρετούντα μέλη ΔΕΠ ή οι άλλες κατηγορίες,
- διδάσκοντες σύμφωνα με το Π.Δ. 407/1980 (Α' 112),
- επιστήμονες αναγνωρισμένου κύρους κατόχους διδακτορικού διπλώματος οι οποίοι μπορεί να απασχολούνται ως ακαδημαϊκοί υπότροφοι με απόφαση της Συνέλευσης και πράξη του Προέδρου του οικείου Τμήματος για τη διεξαγωγή διδακτικού, κλινικού και ερευνητικού έργου, καθοριζόμενου με τη σύμβαση που υπογράφεται μεταξύ του ακαδημαϊκού υποτρόφου και του Πρύτανη του οικείου ΑΕΙ (παρ. 7, άρ. 29, Ν. 4009/2011).

Με αιτιολογημένη απόφαση της Συνέλευσης το Τμήματος ανατίθεται διδασκαλία σε:

- μέλη ΔΕΠ άλλων Τμημάτων του ίδιου ή άλλου ΑΕΙ,
- ερευνητές από ερευνητικά Κέντρα του αρ. 13Α, Ν. 4310/2014 και της Ακαδημίας Αθηνών,
- επισκέπτες καταξιωμένους επιστήμονες από την ημεδαπή ή την αλλοδαπή οι οποίοι είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος και οι οποίοι έχουν συναφή επιστημονική ειδικότητα με το γνωστικό αντικείμενο του Προγράμματος, εξειδικευμένες γνώσεις ή σχετική εμπειρία στο γνωστικό αντικείμενο του ΠΜΣ,
- επισκέπτες μεταδιδακτορικούς ερευνητές, Έλληνες ή αλλοδαπούς νέους επιστήμονες, κατόχους διδακτορικού διπλώματος (παρ.7, άρ. 16, Ν.4009/2011) ή γίνονται νέες προσλήψεις/συμβάσεις σύμφωνα με τα ανωτέρω (παρ. 1, 2, 5 & 6, αρ. 36, Ν.4485/2017).

Η ανάθεση διδασκαλίας μαθημάτων, σεμιναρίων και ασκήσεων του ΠΜΣ γίνεται ύστερα από εισήγηση της ΣΕ και έγκριση της Συνέλευσης του Τμήματος.

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / FALL SEMESTER

BI34	<p>Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453) <i>Σ. Μεργιαλή-Σαχά</i></p> <p>Byzantine diplomacy during the Palaeologan era (1261-1453) <i>S. Mergiali-Sahas</i></p>
-------------	--

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER

BI36	<p>Οι γυναίκες στον δημόσιο χώρο (4ος-11ος αι.) <i>Κ. Νικολάου</i></p> <p>Women in the public sphere (fourth-eleventh c.). <i>K. Nikolaou</i></p>
BK42	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών «καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...»: ασθένειες, επιδημίες, πανδημίες και φυσικές καταστροφές στο Βυζάντιο <i>Τ. Κιουσοπούλου και Π. Πετρίδης, σε συνεργασία με τον Γ. Μέριανο</i></p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomi-des» National and Kapodistrian University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation “καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...”: diseases, epidemics, pandemics and natural disasters in Byzantium <i>T. Kiousopoulou and P. Petridis, in collaboration with G. Merianos</i></p>

ΣΟΦΙΑ ΜΕΡΓΙΑΛΗ-ΣΑΧΑ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: *Η βυζαντινή διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής (1261-1453)***Subject:** *Byzantine diplomacy during the Palaeologan era (1261-1453)*

Περίληψη: Στα 1261 το Βυζάντιο αναδύεται για τελευταία φορά στη διεθνή σκηνή ως υπολογίσιμη δύναμη. Η βυζαντινή διπλωματία εισέρχεται στην τελευταία φάση της ιστορίας της, όπου ύστερα από μία σύντομη αναλαμπή, καλείται να αναπροσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και από τις αρχές του 14ου αιώνα να σηκώσει το κύριο βάρος της επιβίωσης της φτωχής και αποδυναμωμένης στρατιωτικά αυτοκρατορίας. Ο ρόλος της διπλωματίας αυτήν την περίοδο αποδεικνύεται καιρίος αλλά και αρκετά περίπλοκος καθώς η διπλωματική πρακτική που υιοθετήθηκε κάτω από το βάρος των περιστάσεων απέκλινε καταφανώς από τη βυζαντινή διπλωματική δεοντολογία. Επιστρατεύοντας δοκιμασμένα μέσα και καινοτόμες πρακτικές, η διπλωματία της Παλαιολόγειας εποχής κατάφερε να παρατείνει μέσα από πολλές αντιξοότητες τη ζωή του Βυζαντίου για άλλους δύο αιώνες και να αφήσει έντονα τα ίχνη της σε όλα τα μεγάλα κέντρα του τότε κόσμου.

Summary: In 1261 Byzantium emerges, for the last time, as an appreciable power on the international scene. Byzantine diplomacy enters the last phase of its history. After an ephemeral flash, and from the beginning of the fourteenth century, it is called to readjust itself to new conditions and carry the weight of survival of an empire, which from the point of view of military conditions, it had been impoverished and weakened. As under the gravity of the new circumstances diplomatic practices deviated distinctly from previous Byzantine tradition, diplomacy during the Palaeologan period is proven crucial and at the same time intricate. Mobilizing tested means and novel practices, the Palaeologan diplomacy succeeded, in the midst of many adversities, in extending the life of Byzantium for two more centuries and in leaving behind intense its traces in all major centers of the world at that time.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

Beihammer A., M. G.Parani, Chr. D. Schabel, *Diplomatics in the Eastern Mediterranean 1000-1500*, Brill, Leiden 2008.

Βλυσίδου Β., Σ. Λαμπάκης, Μ. Λεοντοίνη, Σ. Λουγγής, *Σεμινάρια περί Βυζαντινής διπλωματίας*, Αθήνα 2006.

Blanchet M.-H., «La question de l'Union des Églises (13e-15e siècles): historiographie et perspectives», *REB* 61, 2003, 5-48.

Drocourt N., E. Malamut (επιμ.), *La diplomatie byzantine, de l'Empire romain aux confins de l'Europe (Ve-XVe s.)*, Brill, Leiden 2020.

Hilsdale C. J., *Byzantine Art and Diplomacy in an Age of Decline*, Cambridge 2014.

Holt P., *Early Mamluk Diplomacy (1260-1290). Treaties of Baybars and Qalāwūn with Christian Rulers*, Leiden, New York, Köln 1995.

- Kondyli F., V. Andrianopoulou, E. Panou, M.B. Cunningham (επιμ.), *Sylvester Syropoulos on Politics and Culture in the Fifteenth-Century Mediterranean. Themes and Problems in the Memoirs, Section IV*, Ashgate 2014.
- Malamut E., «De 1299 à 1451 au coeur des ambassades byzantines» στο C. Maltezos και P. Schreiner (επιμ.), *Βυζάντιο, Βενετία και ο ελληνοφραγκικός κόσμος (13ος - 15ος αι.)*, Βενετία 2002, 79-124.
- Mergiali-Sahas S., «Manuel Chrysoloras (ca. 1350-1415), an Ideal Model of a Scholar Ambassador», *Byzantine Studies/ Etudes Byzantines*, n.s. 3, 1998, 1-12.
- Mergiali-Sahas S., «A Byzantine ambassador to the West and his office during the fourteenth and fifteenth centuries: a profile», *BZ* 94, 2001, 588-604.
- Mergiali-Sahas S., «An ultimate wealth for inauspicious times: Holy relics in rescue of Manuel II Palaeologus' reign», *Byzantion* 76, 2006, 264-275.
- Mergiali-Sahas S., «In the face of a historical puzzle: Western adventurers, friars and nobility in the service of Michael VIII Palaeologos (1261-1282)», στο: N. G. Chrissis, Athina Kolia-Dermitzaki, and Angeliki Papageorgiou (επιμ.), *Byzantium and the West. Perception and Reality (11th-15th c.)*, Routledge, London and New York 2019, 275-285
- Μεργιαλή-Σαχά Σ., «Το άλλο πρόσωπο της αυτοκρατορικής διπλωματίας: ο Βυζαντινός αυτοκράτορας στο ρόλο του πρεσβευτή τον 14ο και 15ο αι.», *Βυζαντικά* 25, 2005-6, 237-259.
- Μεργιαλή-Σαχά Σ., «Η διπλωματία την εποχή των Παλαιολόγων (1261-1453)» στο Σ. Λουγγής, E. Kislinger (επιμ.), *Βυζάντιο. Ιστορία και πολιτισμός. Ερευνητικά πορίσματα, τ. Β'.* Υλικές και ιδεολογικές δομές, Ηρόδοτος, Αθήνα 2015, 233-246.
- Oikonomides N. «Byzantine diplomacy, A. D. 1204-1453: means and ends» στο J. Shepard - S. Franklin (επιμ.), *Byzantine diplomacy. Papers from the 24th Spring Symposium of Byzantine Studies* (Cambridge, March 1990), Aldershot 1992, 73-87.
- Πατούρα-Σπανού Σ. (επιμ.), *Διπλωματία και πολιτική. Ιστορική Προσέγγιση*, Αθήνα 2005.
- Pieralli L., *La corrispondenza diplomatica dell' imperatore bizantino con le potenze esterne in tredicesimo secolo (1204-1282). Studio storico-diplomatistico e dedizione critica*, Vatican City 2006.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Εαρινό εξάμηνο / Spring semester

Θέμα: *Οι γυναίκες στον δημόσιο χώρο (4ος-11ος αι.)*

Subject: *Women in the public sphere (fourth-eleventh c.)*

Περίληψη: Ο δημόσιος χώρος στο Βυζάντιο συνιστούσε το κατεξοχήν ανδρικό βασίλειο, στο οποίο οι κυρίαρχοι του επιδείκνυαν την αποτελεσματικότητά τους, επιβεβαιώνοντας έτσι τον ανδρισμό τους. Ο φόβος «εκθήλυνσής» του ήταν πάντα υπαρκτός και γι' αυτό επιβλήθηκαν συγκεκριμένοι πολιτικοί και ηθικοί κώδικες, ωστόσο η τάξις, είτε στο παρασκήνιο είτε εμφανώς, συχνά διασαλεύθηκε.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα γίνει λόγος για τις γυναικείες προσωπικότητες, οι οποίες, κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση εποχής, επιδίωξαν και πέτυχαν να επηρεάσουν ή να καθορίσουν την πορεία της αυτοκρατορίας, συμβάλλοντας επίσης στη διαμόρφωση επιμέρους χαρακτηριστικών της. Η ποικιλότητα δράση καθεμιάς από αυτές άγγιξε όλους σχεδόν του τομείς της εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής της αυτοκρατορίας. Έτσι, θα εκτεθούν τα στοιχεία εκείνα, που αποδεικνύουν την ανάμειξη του ιδιωτικού χώρου τους στον δημόσιο και τα οποία καταστρατήγησαν τον κανόνα, που ήθελε τη δημόσια κοινότητα της ύστερης αρχαιότητας να διαποτίζει ολοκληρωτικά το ιδιωτικό με τις αξίες της, και, στις ιδανικές περιπτώσεις, να το προσαρμόζει πλήρως σε αυτές. Ιδιαίτερη αναφορά θα γίνει στον θεσμό της αντιβασιλείας, ο οποίος διαμορφώθηκε κατά τη μέση βυζαντινή εποχή προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της ύπαρξης ανήλικου ως μοναδικού ηγεμόνα στο βυζαντινό θρόνο. Το φαινόμενο αυτό ήταν απότοκο της σταδιακής εδραίωσης της «κληρονομικής» διαδοχής. Ουσιαστικό ρόλο στην εξέλιξη του διαδραμάτισε η εκάστοτε βασιλομήτωρ με την ανάδειξη της ως μοναδικής εκπροσώπου του αυτοκράτορα ή ως μέλους ευρύτερης ομάδας επιτρόπων. Τούτο συνέβαλε, με τη σειρά του, στην αποδοχή των γυναικών στην εξουσία.

Summary: The public sphere in Byzantium was a man's world par excellence, where dominant males demonstrated their effectiveness, thus confirming their masculinity. Yet the fear that it might become "effeminate" was always there, thus specific political and moral codes were enforced; however, *τάξις* (order) was often disrupted, either behind the scenes or out in the open. The seminar will discuss the female personages who, during the period under examination, sought and managed to influence or define the course of the empire, while at the same time they contributed to the shaping of some of the latter's individual characteristics. The multifaceted actions of each of these personalities affected almost every aspect of the empire's domestic and foreign policy. Thus, we will present all evidence demonstrating the involvement of their private sphere with the public one, an act that disregarded the rule which called for the public community of Late Antiquity to totally permeate private life with its own values and, ideally, to force it to fully comply with them. The institution of regency, Byzantine *epitropeia*, evolved during the Middle Byzantine period in order to deal with the issue of having a minor as sole heir to the Byzantine throne. This phenomenon was a result of the gradual consolidation of "hereditary" succession. An essential part in the evolution of the institution was played by the Queen Mother at the time, who was singled out as the emperor's sole representative or was a member of a larger group of regents. This in turn contributed to the acceptance of women in power.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected Bibliography

- Beaucamp J., *Le statut de la femme à Byzance (4e-7e siècle)*. I. *Le droit impérial*, Paris 1990, II. *Les pratiques sociales*, Paris 1992.
- De Riencourt A., *Γυναίκες και εξουσία*, Αθήνα 2001.
- Evans J. A., *The Power Game in Byzantium. Antonina and the Empress Theodora*, London – New York 2011.
- Herrin J., *Unrivalled Influence: Women and Empire in Byzantium*, Princeton 2013.
- Hill B., *Imperial Women in Byzantium 1025-1204: Power, Patronage and Ideology*, New York 1999.

- Holum K. G., *Theodosian Empresses. Women and Imperial Dominion in Late Antiquity*, Berkeley – Los Angeles 1989.
- James L., *Women, Men, and Eunuchs: Gender in Byzantium*, London 1997.
- Kazhdan P. – M. McCormick, «The Social World of the Byzantine Court», στο *Byzantine Court Culture from 829 to 1204*, επιμ. H. Maguire, Washington DC 1997, 167-197.
- Leroy M., A. Dierkens, J. M. Sansterre, «Le souverain à Byzance et en Occident du VIII au Xe s.», *Actes du colloque international organisé par l'Institut des Hautes Études de Belgique en collaboration avec la Section d'Histoire de l'Université Libre de Bruxelles (27-28 avril 1990)*, <https://books.openedition.org/irhis/1623>.
- Νικολάου Κ., *Η γυναίκα στη μέση βυζαντινή εποχή. Κοινωνικά πρότυπα και καθημερινός βίος στα αγιολογικά κείμενα* (Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών/Ινστιτούτο Βυζαντινών Ερευνών, Μονογραφίες 6), Αθήνα 2005.
- Νικολάου Κ., *Έρωτας και πολιτική στο Βυζάντιο. Επτά ιστορίες*, Αθήνα 2021.
- Νικολάου Κ., Ει. Χρήστου, «Οι αντιλήψεις των Βυζαντινών για την άσκηση της εξουσίας από γυναίκες (780-1056)», *Σύμμεικτα* 13 (1999), 49-67.
- Todt K.P., «Die Frau als Selbstherrscher: Kaiserin Theodora, die letzte Angehörige der makedonischen Dynastie», *Jahrbuch der österreichischen Byzantinistik* 50 (2000), 139-171.
- Tougher S., «In Praise of an Empress: Julian's Speech of Thanks to Eusebia», στο: M. Whitby (εκδ.), *The Propaganda of Power: The Role of Panegyric in Late Antiquity*, Leiden 1998, 105-123.
- Χριστοφιλοπούλου Αι., «Η Αντιβασιλεία εις το Βυζάντιον», *Σύμμεικτα* 2 (1970), 1-144 (και στο Αι. Χριστοφιλοπούλου, *Βυζαντινή Αυτοκρατορία-Νεότερος Ελληνισμός*, Αθήνα 2006, τ. Α', 117-278).
- Χέριν Τζ., *Γυναίκες στην πορφύρα. Ηγεμόνες του μεσαιωνικού Βυζαντίου*, Αθήνα 2002.

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας – Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών – Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ σε συνεργασία με τον ΓΕΡΑΣΙΜΟ ΜΕΡΙΑΝΟ

Εαρινό εξάμηνο/Spring semester

Θέμα: « και πάσαν πόλιν και χώραν, από όργης, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ... » : Ασθένειες, επιδημίες, πανδημίες και φυσικές καταστροφές στο Βυζάντιο

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology – National and Kapodistrian University of Athens in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research – National Hellenic Research Foundation

Subject: “καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ ὄργης, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...”: *diseases, epidemics, pandemics and natural disasters in Byzantium*

Περίληψη: Φαινόμενα ὅπως αὐτὸ τῆς πανδημίας ἀλλὰ καὶ τῶν φυσικῶν καταστροφῶν ποὺ ἀπασχόλησαν πρόσφατα τὴν καθημερινότητά μας καὶ εξακολουθοῦν νὰ μας ἀπασχολοῦν, βίωσαν οἱ ἄνθρωποι καὶ κατὰ τὴν βυζαντινὴ περίοδο. Στόχος τοῦ σεμιναρίου εἶναι ἡ πολὺπλευρὴ μελέτη τῶν φαινομένων αὐτῶν μέσα ἀπὸ κειμενικὲς καὶ ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες με στόχο νὰ φωτιστοῦν τὰ περιβαλλοντικά, δημογραφικά, ἰατρικά καὶ ἐπιδημιολογικά δεδομένα καὶ οἱ ἀμεσὲς καὶ ἔμμεσες συνέπειες τῶν ἀσθενειῶν, πανδημιῶν καὶ φυσικῶν καταστροφῶν.

Summary: Phenomena such as the pandemic but also natural disasters that have recently occupied our daily lives and continue to occupy us, were also experienced during the Byzantine period. The aim of the seminar is the multifaceted study of these phenomena through textual and archaeological evidence in order to illuminate the environmental, demographic, medical and epidemiological data and the direct and indirect consequences of diseases, pandemics and natural disasters.

Ενδεικτικὴ βιβλιογραφία / Selected bibliography

Evagrius, *Historia Ecclesiae*, IV.29

Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων: *De bellis*, ἔκδ. G. Wirth (post J. Haury), *Procopii Caesariensis opera omnia*, τόμ. 1-2, Λιψία 1962-1963.

Eisenberg M., Mordechai L. 2020. "[The Justinianic Plague and Global Pandemics: The Making of the Plague Concept](#)". *The American Historical Review* 125 (5), 1632–1667. [doi:10.1093/ahr/rhaa510](https://doi.org/10.1093/ahr/rhaa510)

Harbeck M., Seifert L., Hänsch S., Wagner D.M., Birdsell D. et al. 2013. "[Yersinia pestis DNA from Skeletal Remains from the 6th Century AD Reveals Insights into Justinianic Plague](#)", *PLOS Pathog.* 9 (5), e1003349. [doi:10.1371/journal.ppat.1003349](https://doi.org/10.1371/journal.ppat.1003349)

Stathakopoulos D. 2018. "[Plague, Justinianic \(Early Medieval Pandemic\)](#)", *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Oxford University Press, [doi:10.1093/acref/9780198662778.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780198662778.001.0001)

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΧΕΙΜΕΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / FALL SEMESTER	
BAT39	<p>Η επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου Γ. Πάλλης</p> <p>Epigraphy of the Middle Byzantine era G. Pallis</p>
ΣΥΝ07	<p>Οι ιδεολογικές περιπέτειες των εννοιών <i>Βυζαντινό, Μετα-βυζαντινό, Νεοελληνικό, Λαογραφικό</i> στην ιστοριογραφία και τις μουσειακές συλλογές από τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο στον Αντώνη Μπενάκη. Α. Δρανδάκη – Β. Καραμανωλάκης</p> <p>The ideological adventures of the concepts <i>Byzantine, Post-Byzantine, Neo-Hellenic, Folklore</i> in historiography and museum collections from Konstantinos Paparrigopoulos to Antonis Benakis. A. Drandaki – V. Karamanolakis</p>

ΕΑΡΙΝΟ ΕΞΑΜΗΝΟ / SPRING SEMESTER	
BK42	<p>Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης» ΕΚΠΑ, Τμήμα Ιστορίας & Αρχαιολογίας, σε συνεργασία με το ΕΙΕ/Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών «καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...»: ασθένειες, επιδημίες, πανδημίες και φυσικές καταστροφές στο Βυζάντιο Τ. Κιουσοπούλου και Π. Πετρίδης, σε συνεργασία με τον Γ. Μέριανο</p> <p>Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides» National and Kapodistrian University of Athens, Department of History & Archaeology, in collaboration with the Institute for Historical Research/Section for Byzantine Research/National Hellenic Research Foundation</p>

“καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...”: diseases, epidemics, pandemics and natural disasters in Byzantium

T. Kioussopoulou and P. Petridis, in collaboration with G. Merianos

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: *Η επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου*

Subject: *Epigraphy of the Middle Byzantine era*

Περίληψη: Μετά το τέλος της ύστερης αρχαιότητας σημειώθηκε μεταξύ άλλων δραστική μείωση των επιγραφών, που αποτελούσαν ως τότε αναπόσπαστο στοιχείο του δημόσιου και ιδιωτικού βίου. Κατά τους μεσοβυζαντινούς χρόνους (843-1204) η αναγραφή κειμένων σε λίθο συνεχίζεται σε συγκριτικά πολύ περιορισμένη κλίμακα, αλλά αποτελεί πολύτιμη πηγή πληροφοριών για πλήθος πτυχές της ζωής της περιόδου. Οι μεσοβυζαντινές επιγραφές απαντούν κυρίως σε οχυρώσεις, εκκλησιαστικά κτίσματα, λειτουργικές κατασκευές (τέμπλα, τράπεζες, φιάλες) και ταφικά μνημεία. Οι περισσότερες έχουν αφιερωματικό περιεχόμενο, με επικλήσεις για τη θεία μεσολάβηση και σωτηρία, ενώ συχνά μεταφέρουν χωρία από λειτουργικά και άλλα εκκλησιαστικά κείμενα.

Στόχος του σεμιναρίου είναι η εισαγωγή στην επιγραφική της μέσης βυζαντινής περιόδου, μέσα από την επισκόπηση των σημαντικότερων επιγραφικών μνημείων της. Προκαταρκτικά θα διδαχθούν οι βασικές αρχές της μεθόδου μελέτης των επιγραφών, με εξάσκηση στη μεταγραφή κειμένων, και η σχετική βιβλιογραφία. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στην ιδεολογική και συμβολική σημασία των επιγραφικών κειμένων, καθώς και στον προβληματισμό σχετικά με τον ρόλο τους σε μία κοινωνία όπου το μεγαλύτερο μέρος της δεν ήταν σε θέση να τις αναγνώσει.

Στο πλαίσιο του σεμιναρίου θα πραγματοποιηθούν επισκέψεις σε μουσεία και μνημεία της Αθήνας όπου εκτίθενται και σώζονται μεσοβυζαντινές επιγραφές.

Summary: The long tradition of ancient epigraphy tends to be interrupted by the end of Late Antiquity, when a dramatic decrease in the number of public and private inscriptions is observed. Comparatively rather few, the written on stone texts of the Middle Byzantine era (843-1204) continue this tradition, composing a precious source of information on many aspects of life of the period. Middle Byzantine inscriptions are found on fortifications, churches, liturgical structures (templon screens, altars, fonts) and grave monuments. Most of them are dedicatory ones, including invocations for holy intervention and salvation, while others reproduce quotations from liturgical texts and hymnography.

The seminar aims to introduce students to the epigraphy of the Middle Byzantine era, through the most important epigraphic monuments of the time. A preliminary course will focus on the method of studying inscriptions, with practice on the transcription of texts, and the bibliography. Special emphasis is going to be given on the ideological

and symbolic value of the inscribed texts, as well as on the question of their role in a society where most people were unable to read them.

Visits in Athenian museums and monuments that preserve epigraphic material of the Middle Byzantine era will take place during the lessons.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Avraméa A., D. Feissel, *Inventaires en vue d'un recueil des inscriptions historiques de Byzance. IV. Inscriptions de Thessalie (à l'exception de Météores)*, *TM* 10 (1987) 357-398.
- Feissel D., A. Philippidis-Braat, *Inventaires en vue d'un recueil des inscriptions historiques de Byzance. III. Inscriptions du Péloponnèse (à l'exception de Mistra)*, *TM* 9 (1985) 267-395.
- Grégoire H., *Recueil des inscriptions grecques-chrétiennes d'Asie Mineure*, Paris 1922.
- Guillou A., *Recueil des inscriptions grecques médiévales d'Italie*, Rome 1996.
- James L. (επιμ.), *Art and Text in Byzantine Culture*, New York 2007.
- Kalopissi-Verti S., *Epigraphic Evidence in Middle-Byzantine Churches of the Mani. Patronage and Art Production*, Μ. Ασιπρά-Βαρδαβάκη (επιμ.), *Λαμπηδών. Αφιέρωμα στη μνήμη της Ντούλας Μουρίκη*, τ. 1, Αθήνα 2003, 339-354.
- Lauxtermann M. D., I. Toth (επιμ.), *Inscribing Texts in Byzantium: Continuities and Transformations. Papers from the Forty-Ninth Spring Symposium of Byzantine Studies*, London and New York 2020.
- Mango C. A., *The Byzantine Inscriptions of Constantinople. A Bibliographical Survey*, *AJA* 55 (1951) 52-66.
- Mango C. A., *Byzantine Epigraphy (4th to 10th Centuries)*, D. Harlfinger, G. Prato (επιμ.), *Paleografia e Codicologia Greca. Atti del II Colloquio internazionale (Berlino-Wolfenbüttel, 17-21 ottobre 1983)*, Alessandria 1991, 235-249.
- Μητσόανη Α., *Η χορηγία στις Κυκλάδες από τον 6ο μέχρι τον 14ο αι. Η μαρτυρία των επιγραφών*, *ΕΕΒΣ* 42 (2004-2006) 391-446.
- Millet G., J. Pargoire, L. Petit, *Recueil des inscriptions chrétiennes de l'Athos, I*, Paris 1904.
- Oikonomides N., *Pour une nouvelle lecture des inscriptions de Skripou en Béotie*, *TM* 12 (1994) 479-493.
- Pallis G., *Inscriptions on middle Byzantine marble templon screens*, *BZ* 106.2 (2013) 761-810.
- Rhoby A., *Byzantinische Epigramme auf Stein, nebst Addenda zu Bänden 1 und 2*, in *Byzantinische Epigramme in Inschriftlicher Überlieferung*, B. 3/I (επιμ. W. Hörandner, A. Rhoby, A. Paul), Wien 2014.
- Rhoby A. (επιμ.), *Inscriptions in Byzantium and Beyond. Methods - Projects - Case Studies*, Wien 2015.
- Stavrakos Chr. (επιμ.), *Inscriptions in the Byzantine and Post-Byzantine History and History of Art. Proceedings of the International Symposium "Inscriptions: Their Contribution to the Byzantine and Post-Byzantine History and History of Art (Ioannina, June 26-27, 2015)*, Wiesbaden 2016.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΔΡΑΝΔΑΚΗ - ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΚΑΡΑΜΑΝΩΛΑΚΗΣ

Χειμερινό εξάμηνο / Fall semester

Θέμα: Οι ιδεολογικές περιπέτειες των εννοιών Βυζαντινό, Μεταβυζαντινό, Νεοελληνικό, Λαογραφικό στην ιστοριογραφία και τις μουσειακές συλλογές από τον Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο στον Αντώνη Μπενάκη.

Subject: *The ideological adventures of the concepts Byzantine, Post-Byzantine, Neo-Hellenic, Folklore in historiography and museum collections from Konstantinos Paparrigopoulos to Antonis Benakis.*

Το σεμινάριο προσφέρεται στα μεταπτυχιακά προγράμματα «Βυζαντινός Κόσμος: Ιστορία και Αρχαιολογία» και «Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία και Ιστορία της Τέχνης»

The seminar is offered by the postgraduate programs "The World of Byzantium: History and Archaeology" and "Modern and Contemporary History and History of Art"

Περίληψη: Εάν ο 19ος αιώνας σημαδεύτηκε από τη στροφή στην κλασική αρχαιότητα και την επικέντρωση των ανθρωπιστικών επιστημών (φιλολογία, ιστορία, αρχαιολογία) στην αρχαία Ελλάδα, στο τελευταίο τέταρτο του ίδιου αιώνα συντελέστηκε μια κρίσιμη μεταβολή. Μια νέα περίοδος αναδείχθηκε και συνδέθηκε με το εθνικό παρελθόν. Το μεσαιωνικό Βυζάντιο έγινε η νέα προνομιακή περίοδος της εθνικής ιστορίας. Παράλληλα, μέχρι τη δεκαετία του 1940 δημιουργήθηκε ένα ενεργό ενδιαφέρον για την νεοελληνική ιστορία, η οποία άρχισε να αντιμετωπίζεται ως ένα διακριτό πεδίο. Νέες επιστήμες, όπως οι βυζαντινές σπουδές και η λαογραφία, αλλά και θεσμοί -αρχαία και ερευνητικά ινστιτούτα- στράφηκαν προς τη μελέτη των δυο περιόδων ακολουθώντας τις διεθνείς επιστημονικές εξελίξεις, και δημιούργησαν μια νέα αφήγηση για το εθνικό παρελθόν. Στο γύρισμα του αιώνα, η συγκρότηση ειδικών συλλογών και η ίδρυση νέων μουσείων που αφιερώθηκαν στο Βυζάντιο και τον νεοελληνικό πολιτισμό ενσωμάτωσαν την τέχνη και τα υλικά τους κατάλοιπα στην εικαστική αναπαράσταση της εθνικής ιστορίας.

Οι λόγοι για αυτήν τη μεταστροφή ήταν πολλοί: οι εξελίξεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία και η ενσωμάτωση της μεσαιωνικής περιόδου στο κοινό παρελθόν, τα ρηξικέλευθα διεθνή καλλιτεχνικά ρεύματα που αναγνώρισαν τη μεσαιωνική και λαϊκή τέχνη, οι πολιτικές συνθήκες και οι νέες ιδεολογικές αναγκαιότητες που αναδείχθηκαν στην Ελλάδα (Μακεδονικό ζήτημα, Βαλκανικοί Πόλεμοι, Μικρασιατική Καταστροφή), η συγκρότηση ενός νέου επιστημονικού δυναμικού που έψαχνε τα δικά του νέα πεδία ενασχόλησης.

Το σεμινάριο επιχειρεί να μελετήσει αυτή τη στροφή και τον ρόλο της στη διαμόρφωση της νεοελληνικής ταυτότητας μέσα από τη μελέτη των εννοιών που συνδέθηκαν με τα νέα πεδία. Θεωρώντας τις έννοιες ως φορείς νοημάτων συνδεδεμένων με πολιτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις και πρακτικές θέλει να διερευνήσει τις διαφορετικές νοηματοδοτήσεις και τις αντιφάσεις τους σε πολλαπλά πεδία: στην ιστορία και την αρχαιολογία, στην λαογραφία, στη συγκρότηση μουσειακών συλλογών. Σε αυτή την κατεύθυνση θα μελετήσει όχι μόνο την ιστοριογραφία αλλά και πρακτικές και μεθοδολογίες που συνδέθηκαν με τα νέα πεδία. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στη

συγκρότηση των νέων θεσμών που υπηρέτησαν αυτές τις στρατηγικές, όπως η Ιστορική Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος και το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, τα Γενικά Αρχεία του Κράτους, το Βυζαντινό Μουσείο, η Ακαδημία Αθηνών και το Μουσείο Μπενάκη.

Summary: If the 19th century was marked by the turn to classical antiquity and the focus of humanities (philology, history, archaeology) in ancient Greece, in the last quarter of the same century a crucial change took place. A new period, linked to the national past, emerged. Medieval Byzantium became a new, increasingly important period of national history, while at the same time, until the 1940s, modern Greek history increasingly drew the interest of scholars and began to be treated as a distinct field. New academic fields, such as Byzantine and Folklore studies, but also institutions - archives and research institutes - turned to the study of the two periods in compliance with international academic developments, thus creating a new national narrative. At the turn of the century, the formation of special collections and the launching of new museums dedicated to Byzantium and Neohellenic culture incorporated their art and material remains into the visual representation of national history.

The reasons for these developments were multifaceted: the developments in European historiography and the integration of the Middle Ages into the common past; the groundbreaking international artistic movements that recognized the importance of medieval and folklore art; the political conditions and new ideological necessities that prevailed in Greece (the Macedonian Question, Balkan Wars, the Asia Minor Catastrophe); the emergence of a new academic workforce that was exploring innovative research fields.

The seminar aims to study this turn and its role in the formation of modern Greek identity through the study of concepts associated with these new fields. Perceiving concepts as carriers of meaning linked to political and ideological perceptions and practices, we wish to explore their diverse meanings and contradictions from multiple points of view: in history and archaeology, in folklore studies, in the shaping of museum collections. Following this line of thought we will focus not only on the historiography but also on practices and methodologies linked to the new fields. Special emphasis will be placed on the emergence of new institutions that served these strategies, such as the Historical and Ethnological Society of Greece and the National Historical Museum, the General Archives of the State, the Byzantine Museum, the Academy of Athens and the Benaki Museum.

Ενδεικτική βιβλιογραφία / Selected bibliography

- Ακαδημία Αθηνών, *Το Κέντρον Ερεύνης του Μεσαιωνικού και Νέου Ελληνισμού 1930-2003. Ίδρυση, λειτουργία, ερευνητικές δραστηριότητες, δημοσιεύματα*, Αθήνα 2003.
- Γαβρόγλου Κ., Β. Καραμανωλάκης, Χ. Μπάρκουλα, *Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και η ιστορία του (1837-1937)*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2014
- Γκράτζιου Ό., «Από την ιστορία του Βυζαντινού Μουσείου. Τα πρώτα χρόνια», *Μνήμων* 11 (1987), σ. 54-73.
- Γκράτζιου Ό., «Μεταβυζαντινή τέχνη: χρονολογικός προσδιορισμός ή εννοιολογική κατηγορία;»: Τ. Κιουσοπούλου (επιμ.), *1453. Η άλωση της Κωνσταντινούπολης και η μετάβαση από τους μεσαιωνικούς στους νεότερους χρόνους*, Ηράκλειο 2005, 183-96.

- Καραμανωλάκης Β., *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1837-1932)*, Αθήνα, ΙΑΕΝ-ΙΤΝΓ, 2004
- Κιουσοπούλου Τ., «Οι βυζαντινές σπουδές στην Ελλάδα»: Ο. Γκράτζιου, Α. Λαζαρίδου (επιμ.), *Από τη Χριστιανική συλλογή στο Βυζαντινό Μουσείο. Κατάλογος έκθεσης*, Αθήνα, Υπουργείο Πολιτισμού, Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων, 2006, σ. 25-36.
- Λιάκος Α., «Προς επισκευήν ολομελείας και ενότητος. Η δόμηση του εθνικού χρόνου», Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, *Επιστημονική συνάντηση στη μνήμη του Κ. Θ. Δημαρά*, Αθήνα 1994, σ. 172-199.
- Ματθιόπουλος Ε. Δ., «Η Ιστορία της Τέχνης στα όρια του έθνους»: Ευγένιος Δ. Ματθιόπουλος, Νίκος Χατζηνικολάου (επιμ.), *Η Ιστορία της Τέχνης στην Ελλάδα*, Ηράκλειο, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2003, σ. 419-475.
- Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου Μ., «Οι βυζαντινές ιστορικές σπουδές στην Ελλάδα: από τον Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο στον Διονύσιο Ζακυθινό»: *Σύμμεικτα του Κέντρου Βυζαντινών Σπουδών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών*: «Μνήμη Δ. Α. Ζακυθινού», τ. 9 (1994), Μέρος Β', σ. 153-176.
- Ξανθοπούλου-Κυριακού Α., «Ιστορικές σπουδές», *Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα πρώτα 75 χρόνια*, Θεσσαλονίκη, University Studio Press, 2000, σ. 77-94.
- Σακκά Ν. Α., *Αρχαιολογικές δραστηριότητες στην Ελλάδα (1928-1940): Πολιτικές και ιδεολογικές διαστάσεις*, ανέκδοτη διδακτορική διατριβή στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης, 2002.
- Drandaki A., "A taste for all things Byzantine: Byzantium in the collections of Antonis Benakis", *Byzantine and Modern Greek Studies* 2022, 1-27, doi:10.1017/byz.2022.10
- Gazi E., "Scientific" National History. *The Greek Case in Comparative Perspective (1850-1920)*, Frankfurt am Main 2000.
- Herzfeld M., *Πάλι δικά μας. Λαογραφία, Ιδεολογία και η Διαμόρφωση της Σύγχρονης Ελλάδας*, μτφ.: Μ. Σαρηγιάννης, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2002.
- Marchand S. L., *Down from Olympus. Archaeology and Philhellenism in Germany, 1750-1970*, Princeton 1996.
- Papari K., "The plurality of Greekness in interwar Greece: a matter of culture or politics?", *Ιστορεΐν* 17.2 (2018)
<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/pfiles/journals/14/editor-uploads/issues/735/main735.html?1=735&2=10833>

Διεπιστημονικό Σεμινάριο «Νίκος Οικονομίδης»

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας - Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Ιστορικών Ερευνών/Τομέας Βυζαντινών Ερευνών - Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών

ΤΟΝΙΑ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ, ΠΛΑΤΩΝ ΠΕΤΡΙΔΗΣ σε συνεργασία με τον ΓΕΡΑΣΙΜΟ ΜΕΡΙΑΝΟ

Εαρινό εξάμηνο/Spring semester

Θέμα: « και πᾶσαν πόλιν και χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ... » : Ασθένειες, επιδημίες, πανδημίες και φυσικές καταστροφές στο Βυζάντιο

Interdisciplinary Postgraduate Seminar «Nikos Oikonomides»

Department of History and Archaeology – National and Kapodistrian University of Athens in collaboration with the Institute for Historical Research / Section for Byzantine Research – National Hellenic Research Foundation

Subject: “και πᾶσαν πόλιν και χώραν, ἀπὸ ὀργῆς, λοιμοῦ, λιμοῦ, σεισμοῦ, καταποντισμοῦ...”: *diseases, epidemics, pandemics and natural disasters in Byzantium*

Περίληψη: Φαινόμενα ὅπως αὐτὸ τῆς πανδημίας ἀλλὰ και τῶν φυσικῶν καταστροφῶν που ἀπασχόλησαν πρόσφατα τὴν καθημερινότητά μας και ἐξακολουθοῦν να μας ἀπασχολοῦν βίωσαν οἱ ἄνθρωποι και κατὰ τὴν βυζαντινὴ περίοδο. Στόχος τοῦ σεμιναρίου εἶναι ἡ πολὺπλευρὴ μελέτη τῶν φαινομένων αὐτῶν μέσα ἀπὸ κειμενικὲς και ἀρχαιολογικὲς μαρτυρίες με στόχο να φωτιστοῦν τα περιβαλλοντικά, δημογραφικά, ιατρικά και επιδημιολογικά δεδομένα και οἱ ἀμεσες και ἔμμεσες συνέπειες τῶν ἀσθενειῶν, πανδημιῶν και φυσικῶν καταστροφῶν.

Summary: Phenomena such as the pandemic but also natural disasters that have recently occupied our daily lives and continue to occupy us, were also experienced by people during the Byzantine period. The aim of the seminar is the multifaceted study of these phenomena through textual and archaeological evidence in order to illuminate the environmental, demographic, medical and epidemiological data and the direct and indirect consequences of diseases, pandemics and natural disasters.

Ενδεικτικὴ βιβλιογραφία / Selected bibliography

Evagrius, *Historia Ecclesiae*, IV.29

Προκόπιος, Ὑπὲρ τῶν πολέμων: *De bellis*, ἐκδ. G. Wirth (post J. Haury), *Procopii Caesariensis opera omnia*, τόμ. 1-2, Λυψία 1962-1963.

Eisenberg M., Mordechai L. 2020. "[The Justinianic Plague and Global Pandemics: The Making of the Plague Concept](#)". *The American Historical Review* 125 (5), 1632–1667. [doi:10.1093/ahr/rhaa510](https://doi.org/10.1093/ahr/rhaa510)

Harbeck M., Seifert L., Hänsch S., Wagner D.M., Birdsell D. et al. 2013. "[Yersinia pestis DNA from Skeletal Remains from the 6th Century AD Reveals Insights into Justinianic Plague](#)", *PLOS Pathog.* 9 (5), e1003349. [doi:10.1371/journal.ppat.1003349](https://doi.org/10.1371/journal.ppat.1003349)

Stathakopoulos D. 2018. "[Plague, Justinianic \(Early Medieval Pandemic\)](#)", *The Oxford Dictionary of Late Antiquity*, Oxford University Press, [doi:10.1093/acref/9780198662778.001.0001](https://doi.org/10.1093/acref/9780198662778.001.0001)

**ΥΠΟΤΡΟΦΙΑ ΤΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ JANET ZAKOS
ΓΙΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥΣ/ΕΣ ΦΟΙΤΗΤΕΣ/ΡΙΕΣ Α' ΚΑΙ Β' ΚΥΚΛΟΥ
ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Η' ΤΗ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ**

Με έδρα την Γενεύη, ιδρύθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 2005 το **Κοινωφελές Ίδρυμα Janet Zakos** για τη μελέτη του Βυζαντίου με κεφάλαια που προήλθαν από τη ρευστοποίηση της κληρονομιάς της Ελβετίδας υπηκόου Janet Zakos Bentley σύμφωνα με την τελευταία της επιθυμία. Εκτελεστής της διαθήκης της σύμφωνα με το Ελβετικό Δίκαιο ήταν ο Mauricio Caruano Maissa, ιδρυτικό Μέλος του Ιδρύματος και Πρόεδρος του Διοικητικού του Συμβουλίου, το οποίο συγκαταριθμεί άλλα δύο μέλη: τον δικηγόρο Benoit Dayer στη Γενεύη ως Γραμματέα και την κυρία Χριστίνα Ερωτοκρίτου. Το Ίδρυμα εποπτεύεται τόσο από τις αρχές του Καντονιού της Γενεύης όσο και από τις Ομοσπονδιακές Ελβετικές Αρχές της Βασιλείας, οι οποίες του έχουν χορηγήσει λόγω της κοινωφελούς δραστηριότητάς του φορολογική απαλλαγή.

Σκοπός του Ιδρύματος είναι η χορήγηση υποτροφιών σε φοιτητές Βυζαντινών Σπουδών και/ή αγορά και εν συνεχεία δωρεά αντικειμένων Βυζαντινής περιόδου σε Μουσεία που διατηρούν πτέρυγες με μόνιμες βυζαντινές εκθέσεις.

Η **Janet Zakos** υπήρξε σύζυγος του George Zakos, ο οποίος ήταν αρχαιοπώλης, λάτρης της ιστορίας του Βυζαντίου και συλλέκτης. Το ζεύγος Zakos διέμενε αρχικά στην Κωνσταντινούπολη, ενώ στη συνέχεια μετοίκησε στη Βασιλεία της Ελβετίας. Μετά τον θάνατο του George Zakos, η Janet Zakos μοίραζε τον χρόνο της μεταξύ Ελβετίας και Ελλάδας με έδρα το διαμέρισμά της στο Παλαιό Ψυχικό. Πριν από τον θάνατό της δώρισε τη συλλογή 450 περίπου σφραγίδων του συζύγου της στο Μουσείο της Γενεύης, το οποίο προέβη στην άμεση κατασκευή ειδικής αίθουσας για να στεγάσει τη συλλογή αυτή. Ο George Zakos είχε εκδώσει το δίτομο έργο *BYZANTINE LEAD SEALS* το 1985, το οποίο με την άδεια του Ιδρύματος ψηφιοποιήθηκε και είναι πλέον στη διάθεση παντός ενδιαφερομένου στο διαδίκτυο.

Το Ίδρυμα Janet Zakos προσφέρει κάθε χρόνο υποτροφία συνολικού ποσού 5.000 ευρώ. Δυνατότητα να λαμβάνουν την υποτροφία έχουν μεταπτυχιακοί/ές φοιτητές/ήτριες Α' και Β' Κύκλου στη Βυζαντινή Ιστορία ή τη Βυζαντινή Αρχαιολογία του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η εκταμίευση του παραπάνω ποσού γίνεται εφάπαξ, μετά την κατάθεση στη Μεταπτυχιακή Επιτροπή Έκθεσης Προόδου υπογεγραμμένης από τον/την επιτυχόντα/ούσα υπότροφο και τον/την επόπτη/τρια καθηγητή/γήτρια, στην οποία εμφανίζεται η πορεία της έρευνάς του/της.

Κριτήρια επιλογής των υποψηφίων:

1. Ακαδημαϊκή επίδοση
2. Οικονομική κατάσταση

Απαραίτητα δικαιολογητικά:

1. Αίτηση
2. Αντίγραφο μεταπτυχιακού διπλώματος
3. Αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στις προπτυχιακές και, αν πρόκειται για φοιτητή/τρια Β' Κύκλου Μτπχ. Σπουδών, και αναλυτική κατάσταση βαθμολογίας στον Α' Κύκλο Μτπχ. Σπουδών.
4. Βιογραφικό σημείωμα
5. Δύο συστατικές επιστολές σε κλειστό σφραγισμένο φάκελο
6. Υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/86 ότι ο/η υποψήφιος/α δεν λαμβάνει υποτροφία από άλλο δημόσιο ή ιδιωτικό φορέα κατά το ίδιο διάστημα
7. Εκκαθαριστικό της Εφορίας του/της υποψήφιου/ας ή ελλείψει αυτού των γονέων του/της
8. Συνοδευτική επιστολή 350 λέξεων με το περιεχόμενο, τους στόχους και την πορεία της έρευνας

Η αίτηση και τα δικαιολογητικά υποβάλλονται στη Γραμματεία του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας (Φιλοσοφική Σχολή, 4ος όροφος, γραφείο 404, Πανεπιστημιούπολη Ζωγράφου). Σχετική ανακοίνωση για την υποτροφία αναρτάται κατά το χειμερινό εξάμηνο σπουδών στον ιστότοπο του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας <http://www.arch.uoa.gr>.

Ο/η υπότροφος υποχρεούται μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της χρηματοδοτούμενης έρευνας να καταθέσει στο Κοινωφελές Ίδρυμα Janet Zakos και την Γραμματεία του Μεταπτυχιακού Προγράμματος σύντομη έκθεση πεπραγμένων 350 λέξεων.

